

Цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

УДК 347.77

Євков Андрій Миколайович

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Yevkov Andriy

*Candidate of Legal Sciences (PhD), Senior Lecturer of the Department of
Civil and Legal Policy, Intellectual Property Law and Innovations
Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-7299-656X*

**ВИЧЕРПАННЯ АВТОРСЬКИХ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ: ДЕЯКІ
УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ У ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ, ЄС ТА США
EXHAUSTION OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS: SOME
CONDITIONS FOR APPLICATION IN UKRAINE, EU AND USA
PRACTICE**

***Анотація.** У статті досліджуються теоретичні та практичні проблеми правового регулювання вичерпання виключних майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав за законодавством України. Також висвітлюються підходи до законодавчого закріплення та застосування у правозастосовчій практиці у розвинених зарубіжних країнах (зокрема, країнах ЄС). В роботі досліджуються умов та критерії застосування принципу вичерпання виключних авторських та суміжних прав, зокрема у цифровому середовищі. Відмічається, що вичерпання прав може йтися лише стосовно прав на матеріальний носій охоронюваного*

об'єкта, тобто, тільки щодо обігу примірників правомірно опублікованого твору, екземплярів записаного виконання, екземплярів фонограми та відеограми. Зазначається, що важливим елементом характеристики вичерпання прав є введення матеріального носія твору чи об'єкта суміжних прав в цивільний оборот шляхом його відчуження, тобто, шляхом передачі права власності, і при цьому таке відчуження має бути правомірним, тобто, здійснюватися або самим правоволодільцем, або третьою особою за згодою правоволодільця. В статті вказується, що відповідно до законодавства України, а також Директив ЄС та норм законодавства США вичерпання прав не відбувається, якщо доступ до об'єктів авторських та суміжних прав надається без використання матеріальних носіїв (наприклад, шляхом передачі в ефір або кабелем, а також для безпосереднього сприйняття – показ, виконання). Також виключні права не вичерпуються при наданні «он-лайн» послуг та інших способів інтерактивного надання доступу до творів та об'єктів суміжних прав. Обґрунтовується, що попри певні розбіжності у формулюваннях норм про вичерпання прав і порівняну новизну цього явища для вітчизняної правової системи, в цілому на теперішній час норми законодавства України про вичерпання авторських та суміжних прав відповідають підходу та стандартам, що притаманні законодавству розвинених країн в цій сфері.

Ключові слова: вичерпання виключних прав, вичерпання авторських прав, авторське право, суміжні права, комп'ютерна програма, програмне забезпечення, баланс інтересів, цифрові технології, Директива ЄС

Summary. The article examines the theoretical and practical problems of legal regulation of the exhaustion of exclusive property rights to objects of copyright and related rights under the legislation of Ukraine. Approaches to legislative enshrinement and application in law enforcement practice in

developed foreign countries (in particular, EU countries) are also highlighted. The work examines the conditions and criteria for applying the principle of exhaustion of exclusive copyright and related rights, in particular in the digital environment. It is noted that the exhaustion of rights may only apply to the rights to physical medium of a protected object, that is, only to the circulation of copies of a legally published work, copies of a recorded performance, copies of phonograms and videograms. It is noted that an important element of the exhaustion of rights' characteristics is the introduction of the material carrier of the work or related rights' object into civil circulation by alienating it, that is, by transferring the right of ownership, and at the same time such alienation must be lawful, that is, carried out either by the right holder himself, or by a third party with the consent of the right holder. The article indicates that in accordance with Ukrainian legislation, as well as EU Directives and US legislation, the exhaustion of rights does not occur if access to objects of copyright and related rights is provided without the use of material carrier (for example, by broadcast or cable transmission, as well as for direct perception - display, performance). Also, exclusive rights are not exhausted when providing "on-line" services and other methods of interactively providing access to works and objects of related rights. It is substantiated that despite certain differences in the wording of the norms on the exhaustion of rights and the relative novelty of this phenomenon for the domestic legal system, in general, at the present time, the norms of the legislation of Ukraine on the exhaustion of copyright and related rights correspond to the approach and standards inherent in the legislation of developed countries in this area.

Key words: exhaustion of exclusive rights, exhaustion of copyright, copyright, related rights, computer program, software, balance of interests, digital technologies, EU directive

Постановка проблеми. Принцип вичерпання виключних прав на

об'єкти інтелектуальної власності, який знайшов втілення у низці законодавчих актів України, що регулюють відносини у сфері охорони інтелектуальної власності, відомий світовій практиці протягом майже століття і нині відіграє важливу роль у забезпеченні належного балансу приватних та спільних інтересів при здійсненні виключних прав на охоронювані об'єкти.

У найзагальнішому вигляді вичерпання прав на об'єкти інтелектуальної власності можна охарактеризувати як обмеження виключних прав правоволодільця, які пов'язані з наступним обігом матеріальних носіїв охоронюваних об'єктів після їх першого правомірного відчуження. Так, згідно з ч. 5 ст. 12 Закону України «Про авторське право та суміжні права», якщо примірники твору законним чином введено у цивільний оборот шляхом їх першого продажу в Україні, допускається подальше відчуження цих примірників без згоди суб'єкта авторського права і без сплати винагороди (вичерпання прав), крім оригіналів творів мистецтва, подальше відчуження яких здійснюється із сплатою винагороди за право слідування [1].

Однак стрімкий розвиток інформаційних технологій обумовлює величезне збільшення масштабів використання об'єктів авторського права і суміжних прав, зокрема, у цифровій формі, що ставить низку питань щодо умов застосування принципу вичерпання прав. А транскордонний характер такого використання обумовлює важливість вивчення законодавчого підходу та судової практики, що застосовується у різних країнах світу, зокрема, в ЄС та США. І тому зазначені питання є актуальними і потребують наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти зазначених питань були певною мірою висвітлені в роботах авторів, які вивчали проблематику вичерпання виключних, зокрема, авторських, прав, таких як Г. Андрощук [2], І. Томаров [3], А. Стровел [4], Г. Весткамп [5] та

ін.

Деякі аспекти здійснення майнових прав у цифровому середовищі та застосування принципу вичерпання прав щодо цифрових об'єктів, у тому числі, у закордонній судовій практиці, висвітлювались, зокрема, в роботах Л. Р. Майданик [6], К. Данільчук [7], Ю. Карлаша [8], О. Мацкевич [9] та ін.

Однак, незважаючи на наявні дослідження, багато питань залишаються актуальними і потребують подальшого наукового вивчення.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних проблем вичерпання майнових авторських та суміжних прав та умов застосування принципу вичерпання виключних прав, зокрема у цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, виключні права на охоронювані результати творчої діяльності і право власності на матеріальні об'єкти, в яких такі результати втілені, існують незалежно один від одного. Спочатку, у більшості випадків, власником створеного матеріального об'єкта (наприклад, примірника охоронюваного твору) є сам правоволоділець виключних прав і, отже, він може здійснити розпорядження належним йому правом власності на матеріальний об'єкт (примірник твору), зокрема, шляхом його продажу, дарування тощо. При цьому таке відчуження матеріального носія не означає передання будь-якої виключної авторської правомочності на твір, виражений у цьому носії (ч. 3 ст. 419 ЦК України) [10].

Звідси, із втіленням охоронюваного твору в матеріальному об'єкті (примірнику) виникає колізія між правом власності на примірник і виключним авторським правом на твір. Ця колізія викликала серйозні труднощі до того моменту, коли у законодавстві було встановлено норми про вичерпання прав (оскільки подальше використання та перепродаж таких товарів формально порушували права правоволодільца). Виходом з цієї ситуації, що дозволив забезпечити необхідний баланс інтересів, стало

встановлення правила, згідно з яким правоволоділець може використовувати свої права для отримання прибутку *тільки від першого продажу* відповідного товару – матеріального носія твору, що охороняється.

Найбільш яскравим прикладом розвитку принципу вичерпання прав може бути історія його встановлення у праві Європейського Союзу. Право інтелектуальної власності, що є національним за своєю природою, певною мірою суперечило цілям Європейського Союзу, які відображені в Договорі про ЄЕС (1957 р.) – створення спільного ринку, економічного союзу тощо. Величезне значення для визначення правових підстав та особливостей застосування принципу вичерпання відіграли рішення Суду ЄС, винесені за низкою справ щодо здійснення прав на об'єкти інтелектуальної власності, наприклад: справа *Deutsche Grammophon v Metro*. У цій справі компанія Metro імпортувала до Франції магнітофонні записи, які вона придбала у посередника в Голландії, який, у свою чергу, купив їх у фірми Deutsche Grammophon. Фірма Deutsche Grammophon спробувала використати у Франції свої суміжні права для того, щоб запобігти ввезенню та розповсюдженню цих записів компанією Metro. Однак Суд ЄС дійшов висновку, що це суперечить принципу вільного руху товарів, оскільки права у Франції були вичерпані при розміщенні товарів на ринок у будь-якій країні ЄС самим володільцем прав, тобто під час продажу записів фірмою Deutsche Grammophon фірмі-посереднику [11].

У чинному законодавстві України, на відміну від нормативних актів радянського періоду, які не містили норми про вичерпання прав, такі норми закріплені. Проте, формулювання зазначених норм не уніфіковані і часто мають значні відмінності. Крім того, відносно вичерпання авторських прав додаткові складності виникають у зв'язку з бурхливим розвитком цифрових технологій і появою нових способів використання творів, що охороняються, в цифровому середовищі. У зв'язку з цим є

необхідним виділити деякі суттєві ознаки поняття «вичерпання прав» на об'єкти авторського та суміжних прав.

Насамперед, про вичерпання прав може йтися лише *стосовно прав на матеріальний носій об'єкта інтелектуальної власності*; тобто, тільки щодо обігу "речових" примірників правомірно опублікованого твору (ч. 5 ст. 12 Закону України «Про авторське право та суміжні права»); екземплярів записаного виконання (ч. 6 ст. 38 Закону України «Про авторське право та суміжні права»), екземплярів фонограми (ч. 4 ст. 39 Закону України «Про авторське право та суміжні права»), екземплярів відеограми (ч. 4 ст. 40 Закону України «Про авторське право та суміжні права») [1]. У п. 40 Постанови Пленуму ВГСУ №12 від 17.10.2012р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» вказується, що правило про вичерпання застосовується лише до примірників твору, виражених у матеріальній формі: за інших форм вираження твору вичерпання права може і не відбуватися, зокрема, права на розповсюдження твору в мережі Інтернет [12].

Ця ознака (застосування принципу вичерпання прав лише щодо обороту матеріальних носіїв) обумовлена не типом твору, який є об'єктом нематеріальним, а існуванням обмеженого у просторі матеріального об'єкта (примірника твору), який у кожний момент часу може перебувати у володінні строго визначеного кола осіб та при передачі цього примірника від однієї особи до іншої це коло осіб кількісно практично не змінюється.

Наступним важливим елементом характеристики вичерпання прав є *введення матеріального носія (примірника) в цивільний оборот шляхом його відчуження*, тобто, шляхом передачі права власності на такий примірник. І при цьому таке відчуження має бути *правомірним*, тобто, здійснюватися або самим правоволодільцем, або третьою особою за

згодою правоволоділця (наприклад, на підставі ліцензійного договору). Так, згідно з ч. 5 ст. 12 Закону України «Про авторське право та суміжні права» принцип вичерпання прав застосовується до примірників твору, введених у цивільний обіг шляхом їх першого продажу. Однак цей термін «продаж», як правило, розуміється розширювально і, відповідно, підставою застосування норм про вичерпання прав вважається як *продаж, так і інші способи відчуження* матеріального носія відповідного об'єкта інтелектуальної власності [1].

Таке розуміння відповідає світовій практиці, що склалася, а також нормам, що містяться в законодавстві багатьох іноземних держав та міжнародних нормативно-правових актах. Так, стаття 4 Директиви ЄС "Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві" від 22.05.2001р. № 2001/29/ЄС як умову вичерпання прав зазначає перший продаж або іншу передачу права власності на примірники твору [13].

Стаття 109 (d) Закону про авторське право США (Розділ 17 Зводу законів США) встановлює, що правила про вичерпання прав не поширюються на будь-яку особу, яка набула володіння копією або звукозаписом від особи, яка володіє авторськими правами, якщо таке придбання здійснено на засадах оренди, застави тощо, без передачі права власності. Виняток становлять випадки, якщо правоволодівець окремо уповноважив особу, якій передаються ці права [14].

Відповідно, виходячи з вищевказаних ознак вичерпання прав, якщо доступ до об'єктів авторських та суміжних прав надається без використання матеріальних носіїв (наприклад, шляхом передачі в ефір або кабелем, а також для безпосереднього сприйняття – показ, виконання), то вичерпання прав *не відбувається*. Наприклад, у статті 3 Директиви ЄС "Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві" від 22.05.2001р. № 2001/29/ЄС

передбачається, що за жодних умов сповіщення творів або об'єктів суміжних прав для загального відома (шляхом ефірного чи кабельного мовлення або шляхом доведення до загального відома в інтерактивних цифрових мережах) не повинно розглядатися як підстава для подальшого їх використання у цивільному обігу без згоди правоволодільця. Крім того, згідно з положеннями п. 29 Преамбули цієї Директиви вичерпання прав не настає і у разі надання послуг та «он-лайн послуг», у тому числі, якщо в результаті такої послуги була створена за згодою правоволодільця копія твору на матеріальному носії [13].

Характерним для принципу вичерпання є також те, що підлягають обмеженню *ті майнові авторські права, які пов'язані з обігом матеріальних носіїв творів та об'єктів суміжних прав* (насамперед майнові права, пов'язані з використанням матеріальних носіїв самим набувачем або наступним відчуженням цих матеріальних носіїв шляхом передачі права власності).

Так, добросовісний набувач може використовувати лише речовий предмет – примірник твору (здійснювати правомочності власника: володіння, користування та розпорядження), але не може використовувати сам об'єкт авторського чи суміжних прав (як нематеріальний продукт) способами, що порушують права правоволодільця. Так, неприпустимі публічне сповіщення, публічне виконання і т.д., оскільки дані способи використання збільшують число аудиторії, що сприймає, без пропорційного збільшення оплати правоволодільця.

Однак і деякі способи використання самого матеріального об'єкта (товару) також можуть завдати шкоди інтересам правоволодільця. Так, є поширена практика надання фонограм та відеограм у прокат, завдяки чому скорочуються обсяги їх продажу та створюється можливість для їх незаконного копіювання. У зв'язку з цим декларація про прокат також підпадає під дію принципу вичерпання. На думку А. Стровела, принцип

вичерпання стосується лише перепродажу, оскільки «...якщо говорити про суборенду, про здачу в прокат, то це контролюється виробником фонограми. Ці різні економічні права (і це логічно) можуть бути відступлені за договором іншим особам» [4].

Це відображено і в нормах Закону України «Про авторське право та суміжні права». Однак, у нормах про вичерпання прав на примірники фонограм та відеограм (ч. 4 ст. 39 та ч. 4 ст. 40 Закону України «Про авторське право та суміжні права») прямо вказується, що «допускається подальше відчуження таких примірників», але уточнюється: «...При цьому право дозволяти чи забороняти прокат примірників фонограм залишається виключно за відповідним суб'єктом майнових прав на фонограму». Тоді як щодо вичерпання авторських прав на твори у ч. 5. ст. 12 Закону такого уточнення не міститься – проте дана норма дозволяє лише «подальше відчуження цих примірників», що виключає можливість найму та прокату [1].

Не може підпадати під дію принципу вичерпання також право на відтворення, оскільки в результаті відтворення (тобто, виготовлення однієї або більше копій об'єкта авторського права та/або суміжних прав) відбувається збільшення кількості матеріальних носіїв охоронюваних об'єктів без пропорційного збільшення оплати правоволодільцю. А. Керевеєв зазначає, що право на відтворення не вичерпується, оскільки дія принципу вичерпання спрямована на забезпечення вільного обігу введених в обіг товарів і немислима у будь-якій ситуації, крім прав на ринковий продукт (товар). Що ж до відтворення, то «...дія, яка підлягає авторському дозволу відповідно до цього права, обмежується фіксацією твору на носії та не поширюється на просування такого носія на ринок» [15].

Якщо відтворення було незаконним, подальше розповсюдження незаконної (контрафактної) копії не буде дозволено відповідно до

принципу вичерпання, оскільки така копія не є правомірно введеною в обіг, як це вимагається законодавством [16]. Тому порушеннями виключних прав будуть як перший продаж контрафактних товарів особою, яка здійснила незаконне копіювання, так і кожен наступний продаж або інше відчуження.

Далі поняттям «відтворення» згідно зі ст. 1 Закону України «Про авторське право та суміжні права» охоплюється не лише виготовлення екземплярів твору в матеріальній формі, а й запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер [1]. Відповідно, згідно з традиційним підходом до визначення принципу вичерпання авторських прав, право на ці дії (як і на подальше розповсюдження отриманих електронних копій) також не вичерпується і такі дії не можуть здійснюватися без згоди правоволодільця.

Як зазначають Б. Леман і Р. Браун, принцип вичерпання прав (чи, як його найчастіше називають у США, «доктрина першого продажу») не дозволяє передачу копії твору за допомогою комп'ютерної мережі і т.п. Це пояснюється тим, що «...за існуючою технологією у відправника залишається вихідна копія твору, тоді як одержувач набуває репродукцію цієї вихідної копії (тобто нову копію), а не ту саму, яку має відправник. Мова Закону про авторські права, історія законодавства та прецедентне право абсолютно точно визначають, що ця доктрина застосовується лише до ситуацій, коли власник окремої, відокремленої копії втрачає фізичне володіння цією окремою копією». І далі: «якщо власник окремої копії здійснює таку передачу іншій особі, не будучи уповноваженим на те (або правоволодільцем, або в силу закону), така передача включатиме незаконне відтворення твору, і доктрина першого продажу не захистить відправника від відповідальності ані за відтворення, ані за розповсюдження» [16].

Як уже зазначалося, цей самий підхід також знайшов своє відображення і в Директиві ЄС "Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві" від 22.05.2001р. № 2001/29/ЄС, яка в ст. 3 і п. 29 Преамбули виключає застосування принципу вичерпання прав у разі надання послуг та «он-лайн послуг», а також у разі сповіщення творів або об'єктів суміжних прав для загального відома (шляхом ефірного або кабельного мовлення або шляхом доведення до загального відома в інтерактивних цифрових мережах) [13].

Цей підхід також відображено у Законі України «Про авторське право та суміжні права» (у новій редакції, що діє з 01 січня 2023 року), оскільки ч. 5 ст. 12 Закону, встановлюючи правило про вичерпання авторських прав, уточнює: «Дія положень цієї частини не поширюється на інтерактивне надання доступу публіці до твору». У свою чергу під «інтерактивним наданням доступу» згідно зі ст. 1 Закону розуміється: «поширення об'єкта авторського права та/або суміжних прав для публіки з використанням кабелю чи без нього, у тому числі в мережі Інтернет або інших інтерактивних мережах, зокрема розміщення гіперпосилань та розміщення на одному веб-сайті цифрового контенту з іншого веб-сайту без його відтворення (фреймінг) таким чином, щоб представники публіки мали змогу отримати доступ до відповідного об'єкта з місця та у час, обрані ними індивідуально». Цікаво, що щодо екземплярів записаних виконань, фонограм та відеогам відповідні норми про вичерпання, закріплені у Законі (ст.ст. 38, 39 та 40 Закону), не містять подібних вказівок на незастосування вичерпання прав до інтерактивного надання доступу [1].

Висловлюються, однак, думки про те, що принцип вичерпання прав повинен застосовуватися до цифрової передачі об'єктів, що охороняються, в тому випадку, якщо відправник знищує або видаляє зі свого комп'ютера

вихідну копію. Але як справедливо зазначають Б. Леман і Р. Браун, «питання полягає не в тому, існує та сама кількість копій після закінчення передачі чи ні. Питання полягає в тому, чи порушує дана передача (розглянута в цілому) одне або кілька виключних прав, і в даному випадку немає підстави, що звільняє від відповідальності. У цьому випадку, без сумніву, має місце відтворення твору в комп'ютері, що приймає» [16].

Однак, у європейській (перш за все, німецькій) судовій практиці щодо такого об'єкта як комп'ютерні програми за останні роки почала складатися тенденція до розширювального тлумачення поняття «продаж матеріального носія» та поширення принципу вичерпання на випадки розповсюдження комп'ютерної програми шляхом її скачування в електронній формі з наступним укладанням ліцензійного договору. Так, заслуговує на увагу знакове рішення Суду ЄС від 03 липня 2012р. у справі C-128/11 *UsedSoft v. Oracle* [17].

Згідно з матеріалами цієї справи, компанія Oracle розповсюджувала своє програмне забезпечення таким чином: дистрибутиви програм є доступними для скачування з офіційного сайту безкоштовно, але користувач не може працювати із завантаженою копією, поки не укладе ліцензійну угоду і не отримає код активації. У той же час компанія UsedSoft купувала вже непотрібні користувачам, але ще діючі ліцензії на комп'ютерні програми компанії Oracle і здійснювала їх подальший продаж зацікавленим особам. На думку правоволодільця такі дії являли собою порушення ліцензійних угод, а також прав на розповсюдження та відтворення програм. На аргумент позивача про те, що розповсюдження здійснювалося через Інтернет без передачі права власності на матеріальний носій, Суд ЄС зазначив, що: «...з економічної точки зору, продаж комп'ютерної програми на CD-ROM або DVD та продаж програми шляхом завантаження з Інтернету аналогічні. Он-лайн метод передачі є функціональним еквівалентом постачання матеріального носія» [17].

Щодо очевидної суперечності зазначеного підходу положенням п. 29 Преамбули Директиви №2001/29/ЄС про неможливість застосування правила про вичерпання при он-лайн розповсюдженні творів, то на думку Суду ЄС вищезазначені положення п. 29 Преамбули Директиви №2001/29/ЄС не порушуються, оскільки замінюються положеннями спеціального нормативного акта – Директиви 2009/24/ЄС «Про правову охорону комп'ютерних програм» – які не містять такого обмеження у правилі про вичерпання прав на комп'ютерні програми, а сама Директива 2009/24/ЄС застосовується до будь-яких форм існування програм [18].

Виходячи з цієї логіки, є підстави вважати, що сфера застосування даного прецеденту в ЄС буде обмежена лише комп'ютерними програмами, а решта цифрового контенту, як і раніше, потраплятиме в сферу дії Директиви 2001/29/ЄС, що обмежує вичерпання прав тільки випадками продажу творів та об'єктів суміжних прав на матеріальних носіях.

Щодо того факту, що у використовуваній Oracle договірній схемі була відсутня угода щодо передачі права власності на носій, але укладалася ліцензійна угода з кінцевим користувачем, Суд ЄС використав «широке» тлумачення терміну «продаж», а саме: «всі форми маркетингу продукту, для яких характерно надання права використання комп'ютерної програми на невизначений період в обмін на сплату платежу, який встановлений таким чином, що дозволяє правоволодільцю отримати винагороду, яка відповідає економічній цінності копії твору», незалежно від того, що договір названо «ліцензія», а не «продаж», щоб уникнути правила про вичерпання прав [17].

Такий підхід не є новим для європейських судів. Так, Л. Детерманн і А. Феллмет ще до винесення вищевказаного рішення Суду ЄС зазначали: «Відповідно до викладеної в Директиві ЄС з програмного забезпечення Доктрини Першого Продажу, як вона інтерпретується німецькими судами, права на розповсюдження копії програмного забезпечення, що належать

правоволоділцю авторських прав, припиняються, якщо і коли правоволоділець авторських прав дозволяє безстрокову передачу копії із виплатою одноразової суми. Будь-які договірні обмеження щодо перепродажу є за загальним правилом неможливими. Будь-який законний покупець має право створювати додаткову копію для відновлення або використання програмного забезпечення, наприклад, шляхом завантаження програмного забезпечення в ОЗП комп'ютера. Тим не менш, Доктрина Першого Продажу не застосовується, якщо правоволоділець авторських прав надає право використовувати копію програмного забезпечення тільки на обмежений період часу або якщо правоволоділець надає додаткові права, такі як права на комерціалізацію або право створювати множинні копії» [19].

Висновки. Принцип вичерпання авторських та суміжних прав знайшов широке відображення в законодавстві та правозастосовчій практиці розвинених зарубіжних країн (зокрема, країн ЄС та США). І наявні норми про вичерпання дозволяють шляхом їх певного тлумачення вирішувати суперечки щодо використання охоронюваних об'єктів в нових технологічних умовах. При цьому, логіка зарубіжного законодавства та правозастосовчої практики загалом відповідає розумінню вичерпання прав як межі їх здійснення, яка, у свою чергу, визначається призначенням суб'єктивного виключного права та належним поєднанням (балансом) охоронюваних інтересів (зокрема, у практиці Суду ЄС при описі тих цілей, для яких можуть використовуватися виключні права, вживаються, зокрема, терміни: "специфічний об'єкт права" - "specific subject matter", "сутність права" - "essence of the right" ті ін.), оскільки суди виходять з аналізу економічної суті відносин сторін та зіставлення порушених інтересів для того, щоб визначити, чи є підстави визнати права правоволоділця вичерпаними та відмовити у можливості їх здійснення [5; 20].

Проте розвиток технологій та способів комерціалізації об'єктів авторського права та суміжних прав у цифровій електронній формі ставлять перед правозастосовчою практикою та науковцями нові питання щодо теоретичної можливості застосування принципу вичерпання прав до таких випадків розповсюдження охоронюваних об'єктів, щодо визначення критеріїв та умов застосування принципу вичерпання в умовах цифрового середовища, а також щодо напрацювання нових способів тлумачення відповідних правових норм.

Що ж до вітчизняного законодавства, то, попри певні розбіжності у формулюваннях норм про вичерпання прав і порівняну новизну цього явища для вітчизняної правової системи, в цілому на теперішній час зазначені норми про вичерпання авторських та суміжних прав відповідають підходу та стандартам, що притаманні законодавству розвинених країн в цій сфері. Однак зазначена проблематика застосування вказаних норм про вичерпання виключних прав до електронних цифрових об'єктів також продовжує бути актуальною і потребує подальшого наукового вивчення.

Література

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. №2811–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Андрощук Г. Національний режим вичерпання прав: кому це вигідно? *Юридична газета*. 2017. № 9. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/nacionalniy-rezhim-vicherpannya-prav-komu-ce-vigidno.html> (дата звернення: 27.10.2023).

3. Томаров І. Вичерпання прав на софт з українськими судами. *Legal Shift*. 2016. URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=731> (дата звернення: 27.10.2023).
4. Стровел А. Права виробників фонограм і відеограм, організацій телебачення і радіомовлення. *Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : у 2-х книгах / [уклад. Дроб'язко В. С. ; ред. Довгерт А. С.]. Книга 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів*. К. : Ін Юре, 2001. 173 с.
5. Westkamp G. Intellectual Property, Competition Rules, and the Emerging Internal Market: Some Thoughts on the European Exhaustion Doctrine. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2007. Vol. 11, Iss. 2. Article 2. URL: <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1096&context=iplr> (дата звернення: 27.10.2023).
6. Майданик Л. Р. Віртуальний об'єкт як виклик для класичних підходів у речовому праві. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 2. С. 59-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2019_2_8 (дата звернення: 27.10.2023).
7. Данільчук К. Хто вичерпав право? *Юридична газета*. 2015. № 9. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/hto-vicherpav-pravo.html> (дата звернення: 27.10.2023).
8. Карлаш Ю. Що таке мобільний застосунок - товар, послуга, робота, інформація чи все разом. *DOU : вебпортал*. 2022. URL: <https://dou.ua/forums/topic/39870/> (дата звернення: 27.10.2023).
9. Мацкевич О. Авторське право при цифровізації та оцифруванні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 5. С. 14-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2014_5_3 (дата звернення: 27.10.2023).

10. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
11. CJEU Judgment, Deutsche Grammophon GmbH v Metro-SB-Großmarkte GmbH & co, C-78/70, ECLI:EU:C:1971:59. [8 June 1971]. URL: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=D5D5C71BB595A5E89CA7D9523F6563AE?text=&docid=88006&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1993479> (дата звернення: 27.10.2023).
12. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 жовтня 2012 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
13. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. *Official Journal*. 22.6.2001. L 167, P 0010 – 0019.
14. United States Code. Title 17 – Copyrights. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title17&edition=prelim> (дата звернення: 27.10.2023).
15. Керевер А. Проблеми адаптації до цифрового мультимедійного середовища права на відтворення і права на публічне сповіщення. *Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : у 2-х книгах / [уклад. Дроб'язко В. С. ; ред. Довгерт А. С.]. Книга 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів. К. : Ін Юре, 2001. 141 с.*
16. Lehman B. A., Brown R. H. Intellectual property and the national information infrastructure: The Report of the Working Group on Intellectual Property Rights. 1995. URL:

https://www.eff.org/files/filenode/DMCA/ntia_dmca_white_paper.pdf

(дата звернення: 27.10.2023).

17. CJEU Judgment (Grand Chamber), *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.*, C-128/11, ECLI:EU:C:2012:407 [3 July 2012]. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=124564&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2221446> (дата звернення: 27.10.2023).
18. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs. *Official Journal*. 05.05.2009. L 111, P 0016 – 0022.
19. Determann L., Fellmeth A. X. Don't Judge a Sale by Its License: Software Transfers Under the First Sale Doctrine in the United States and the European Community. *University of San Francisco Law Review*. 2001. Vol. 366 Iss. 1. Article 1. URL: <http://repository.usfca.edu/usflawreview/vol36/iss1/1> (дата звернення: 27.10.2023).
20. Chatzimichali A. P. The limits of Intellectual Property: Exhaustion of rights, international trademarks and digital copyright. 2019. URL: <https://osf.io/6zbhu/download/?format=pdf> (дата звернення: 27.10.2023).

References

1. Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy vid 01.12.2022 r. №2811–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (date of access: 27.10.2023).
2. Androshchuk H. Natsionalnyi rezhym vycherpannia prav: komu tse vyhidno? Yurydychna hazeta. 2017. № 9. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/nacionalniy-rezhim-vicherpannya-prav-komu-ce-vigidno.html> (date of access: 27.10.2023).

3. Tomarov I. Vycherpannia prav na soft z ukrainskymy sudamy. Legal Shift. 2016. URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=731> (date of access: 27.10.2023).
4. Strovel A. Prava vyrobnykiv fonohram i videohram, orhanizatsii telebachennia i radiomovlennia. Avtorske pravo i sumizhni prava. Yevropeiskyi dosvid: u 2-kh knyhakh / [uklad. Drobiazko V. S.; red. Dovhert A. S.]. Knyha 2: Vystupy, statti yevropeiskykh spetsialistiv. K.: In Yure, 2001. 173 s.
5. Westkamp G. Intellectual Property, Competition Rules, and the Emerging Internal Market: Some Thoughts on the European Exhaustion Doctrine. Marquette Intellectual Property Law Review. 2007. Vol. 11, Iss. 2. Article 2. URL: <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1096&context=iplr> (date of access: 27.10.2023).
6. Maidanyk L. R. Virtualnyi ob'ekt yak vyklyk dlia klasychnykh pidkhodiv u rechovomu pravi. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2019. № 2. S. 59-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2019_2_8 (date of access: 27.10.2023).
7. Danilchuk K. Khto vycherpav pravo? Yurydychna hazeta. 2015. № 9. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/hto-vicherpav-pravo.html> (date of access: 27.10.2023).
8. Karlash Yu. Shcho take mobilnyi zastosunok - tovar, posluha, robota, informatsiia chy vse razom. DOU: vebportal. 2022. URL: <https://dou.ua/forums/topic/39870/> (date of access: 27.10.2023).
9. Matskevych O. Avtorske pravo pry tsyfrovizatsii ta otsyfruvanni. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2014. № 5. S. 14-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2014_5_3 (date of access: 27.10.2023).
10. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435–IV.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (date of access: 27.10.2023).
11. CJEU Judgment, *Deutsche Grammophon GmbH v Metro-SB-Großmarkte GmbH & co*, C-78/70, ECLI:EU:C:1971:59. [8 June 1971]. URL: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=D5D5C71BB595A5E89CA7D9523F6563AE?text=&docid=88006&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1993479> (date of access: 27.10.2023).
 12. Pro deiaki pytannia praktyky vyrishennia sporiv, poviazanykh iz zakhystom prav intelektualnoi vlasnosti: Postanova Plenumu Vyschoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 17 zhovtnia 2012 r. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text> (date of access: 27.10.2023).
 13. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Official Journal. 22.6.2001. L 167, P 0010 – 0019.
 14. United States Code. Title 17 – Copyrights. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title17&edition=prelim> (date of access: 27.10.2023).
 15. Kerever A. Problemy adaptatsii do tsyfrovoho multymediinoho seredovyscha prava na vidtvorennia i prava na publichne spovishchennia. Avtorske pravo i sumizhni prava. Yevropeiskyi dosvid: u 2-kh knyakh / [uklad. Drobiazko V. S.; red. Dovhert A. S.]. Knyha 2: Vystupy, staty yevropeiskykh spetsialistiv. K.: In Yure, 2001. 141 s.
 16. Lehman B. A., Brown R. H. Intellectual property and the national information infrastructure: The Report of the Working Group on Intellectual Property Rights. 1995. URL: https://www EFF.org/files/filenode/DMCA/ntia_dmca_white_paper.pdf

(date of access: 27.10.2023).

17. CJEU Judgment (Grand Chamber), *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.*, C-128/11, ECLI:EU:C:2012:407 [3 July 2012]. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=124564&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2221446> (date of access: 27.10.2023).
18. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs. Official Journal. 05.05.2009. L 111, P 0016 – 0022.
19. Determann L., Fellmeth A. X. *Dont Judge a Sale by Its License: Software Transfers Under the First Sale Doctrine in the United States and the European Community*. University of San Francisco Law Review. 2001. Vol. 36b Iss. 1. Article 1. URL: <http://repository.usfca.edu/usflawreview/vol36/iss1/1> (date of access: 27.10.2023).
20. Chatzimichali A. P. *The limits of Intellectual Property: Exhaustion of rights, international trademarks and digital copyright*. 2019. URL: <https://osf.io/6zbhu/download/?format=pdf> (date of access: 27.10.2023).